

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
v OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY

**Úloha pravoslavné církve
ve společensko-politickém dění
současného Ruska**

Role Of The Eastern Orthodox
Church In Socio-Political Events
In Contemporary Russia

VYPRACOVAL: Jan Štamberg

VEDOUCÍ PRÁCE: Doc. PhDr. Zdeňka Vychodilová, CSc.

2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité
prameny.

V Olomouci, 26. 4. 2012

Děkuji Doc. PhDr. Zdeňce Vychodilové, CSc., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla.

Obsah

1 Úvod.....	str. 5
2 Ruská pravoslavná církev	str. 7
2.1 Vznik a rané dějiny	str. 7
2.2 Starověrectví	str. 9
2.2.1 Popství	str. 10
2.2.2 Jedinověříje	str. 10
2.2.3 Bezpopství	str. 10
2.3 Období Nejsvětějšího Synodu (1700-1917)	str. 11
2.4 Církev za dob Sovětského svazu	str. 12
3 Pravoslaví v číslech	str. 16
4 Pravoslaví a boj s alkoholismem	str. 19
5 Pás přesv. Bohorodice – největší atrakce podzimu 2011	str. 24
6 Volby do Státní Dumy v prosinci 2011	str. 26
7 Zázračné ikona „světce-obroditele“	str. 30
8 Prezidentské volby v III. 2012	str. 33
9 Náboženství do škol	str. 35
10 Závěr	str. 36
11 Výkladový slovníček	str. 38
12 Резюме (<i>Resumé v ruském jazyce</i>)	str. 39
13 Seznam použitých zdrojů	str. 45
14 Obrazová příloha	str. 47

1 Úvod

Jako předmět své bakalářské práce jsem zvolil pravoslavnou církev, resp. její úlohu v moderní ruské společnosti. Pomocí kompilační metody sběru dat (převážně na internetu) jsem tyto informace následně třídil na věrohodné a ty, které nelze považovat v odborné práci za validní. Důvěryhodnost je bohužel problémem celého internetu, nejen toho ruského.

Pokud nejnovější informace o dění v pravoslavné církvi a ruské společnosti vyšly tiskem, jednalo se pouze o noviny, popř. časopisy. Vycházel jsem tedy z internetových zdrojů pouze z důvodu nedostatku jiných pramenů.

Cílem práce je hrubé zmapování současné ruské společnosti ve smyslu nastínění témat, která mají buď přímou, či jen vzdálenější souvislost s pravoslavím, a ukázat na nich církev „obrozenou“, která vstala z více jak 70letého popela Sovětského svazu. Na tomto základě jsem vystavěl i celou strukturu práce.

Při volbě tématu bakalářské práce jsem váhal mezi několika různými okruhy. Velmi mě lákalo téma historie, období tří careven (Kateřiny I. Alexejevny, ženy Petr Velikého, Anny Ivanovny a Alžběty I.). O těchto obdobích se téměř nepíše a stojí ve stínu vlád Petra I. Velikého a Kateřiny II. Veliké.

Přitažlivější pro mne však bylo téma náboženství a víry obecně. Zprvu jsem se chtěl zaměřit na velmi mladé a širší veřejnosti téměř neznámé náboženství Bahá'í, ale osobní důvody mne od tohoto tématu odvedly. Nebylo tedy jiné cesty, než se vypravit po stopách pravoslaví. Zaměřit se na to, jakou hraje roli v moderním Rusku a zda má stále ještě tu moc (myšleno v dobrém slova smyslu) jako za dob impéria. Téma, resp. název jsem nemusel dlouho vymýšlet. Větší potíž byla s rozvržením následného obsahu, tedy co do celé práce zahrnout. Svému záměru jsem víceméně dostál a celou práci pojal víceméně jako „mozaiku“ nedávných událostí, které však z pochopitelných důvodů zcela jasnou odpověď na položenou otázku dát nemohou.

Na konci století a na počátku nového milénia stálo Rusko před důležitou otázkou: vybrat si duchovní cestu, kterou se vydá. Všude na světě se rozmohly a stále rozmáhají v neuvěřitelném měřítku nové sekty, které buď staví na zcela nových základech, nebo kombinují věrouky již zaběhlé (jako například Japonsko, Vietnam či USA). Rusko si zvolilo cestu konzervativnější a již staletými ověřenou - cestu pravoslaví...

2 Ruská pravoslavná církev¹

- oficiální název²: Русская православная церковь (РПЦ), Московский патриархат
- představitel: patriarcha moskevský a vši Rusi Kirill
- oficiální sídlo³: Danilovský klášter, Moskva
- jurisdikce⁴: RF, Ukrajina, Bělorusko, Moldávie, Azerbajdžán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Lotyšsko, Litva, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán, Estonsko, Japonsko, ČLR
- oficiální jazyk: církevní slovanština⁵

2.1 Vznik a rané dějiny

Ruská pravoslavná církev spojuje svůj vznik již se sv. Vladimírem a christianizací Kyjevské Rusi roku 988, kdy byla založena Kyjevská metropole Konstantinopolského patriarchátu jako instituce uznávaná a podporovaná kyjevským knížetem. Svoji autokefalitu (tj. samostatnost) získala de facto již v roce 1448, kdy odmítla uznat Florentskou unii⁶ a zvolila si za metropolitu rjazaňského episkopa Ionu, aniž by obdržela předběžný souhlas Konstantinopole.

Za vznik samostatné (tj. autokefální) církve je obecně považován rok 1589, kdy byl Moskevský patriarcha uznán jako samostatný představitel Moskevské církve.

Křesťanství se na území Kyjevské Rusi objevilo ještě před jeho oficiálním uznáním za státní náboženství. Podle některých apokryfních textů hlásal na tomto území

¹ V celé práci jsem téměř výhradně operoval s pravoslavnou terminologií, jak ji používá pravoslavná církev v českých zemích.

² Oba názvy jsou rovnocenné.

³ V roce 1700 byl Petrem I. Velikým institut Moskevského patriarchy zrušen a byl ustaven tzv. Synod, který až do roku 1917 sídlil v Sankt-Petěrburgu

⁴ Církve v ČLR, Lotyšsku, Moldávii, Estonsku, Japonsku, Ukrajině a Ruská pravoslavná církev v zahraničí jsou de facto autonomní, ale kanonicky závislé na Moskvě.

⁵ Církevní slovanština je modifikovanou formou staroslověnštiny a používají ji pravoslavné a řeckokatolické církve. Nejedná se o jednotný jazyk, ale existuje v mnoha tzv. redakcích. Zapisuje se cyrilicí.

⁶ Florentská unie: církevní unie na obranu Byzance před Osmany. Byzantští poslové dokonce uznali svrchovanost Říma nad celým křesťanstvem. Za tento ústupek získali slib, že papež nechá vypravit křížovou výpravu proti Osmanům. Pokus skončil katastrofou, armáda byla v bitvě u Varny r. 1444 zcela rozdracena. (Beneš, Zd. 1996: Dějiny středověku a prvního století raného novověku; s. 101)

křesťanskou víru již sv. Ondřej⁷. Avšak za prvního křesťanského panovníka (resp. panovnici) je považována sv. Olga, která přijala křest již roku 957 (podle jiných pramenů 954/5). Olga byla babičkou knížete Vladimira, jenž přijal křest v roce 988 a s ním i jméno Vasilij.

Řada historiků se domnívá, že těmi, kdo zprostředkovaně přinesli na Kyjevskou Rus křesťanství, mohli být solušští bratři Cyril a Metoděj. To by odpovídalo i konstantinopolským pramenům, které uvádějí, že od roku 862/863 existovala na území Kyjevské Rusi „eparchie Rusko“ a až poté „metropole Rusko“, o které jsem se zmínil výše.

Do roku 1051 náležel úřad patriarchy výhradně některému Řekovi, který byl do něj dosazen Konsantinopolí. Jaroslav Moudrý⁸ si ale vydobyl takové postavení, že na stolec dosadil jako prvního Rusa budoucího metropolitu Ilariona, který patřil mezi nejvzdělanější učence své doby. Souběžně s moskevským patriarchátem se zakládaly patriarcháty v dalších oblastech Rusi, např. v Novgorodě, Rostově, Černigově nebo Turově. Patriarchu vybíral sám panovník, popř. jej vybíralo věče⁹. Církví, která byla na Kyjevské Rusi spíše marginální, byla např. církev polovců¹⁰.

Jevgenij E. Golubinskij, církevní historik a znalec církevní architektury, o záměru sv. Vladimira napsal: „Vladimir si přál a snažil se k nám přivést osvětu, ale jeho pokus se nezdařil. Po něm jsme se již o nic nepokoušeli a zůstali jsme bez osvěty, při téže gramotnosti, při téže dovednosti číst.“¹¹ Jak vidno, počátky opožděnosti ruského vývoje lze hledat již zde.

S počátky křesťanství je spojen i vznik prvních monastýrů. Ve zmiňovaném roce 1051 vzniká Kyjevsko-Pečerská lávra, která se stala centrem křesťanství až do vpádu Mongolů roku 1240. Právě pod vlivem nájezdů přesídlil patriarcha v roce 1299 do Vladimiru a roku 1325 do Moskvy, která se stala na dlouhou dobu centrem pravoslaví.

Roku 1437 byl metropolitou jmenován Isidor, původem Bulhar (1437-1441). V důsledku Florentské unie, o které již byla řeč, se ale ruská církev definitivně osamostatnila a Isidor byl svého úřadu zbaven. Nicméně nezávislost trvala pouze

⁷ Андрей Первозванный, podle apokryfních textů byl na misiích ve Skythii a Samařsku.

⁸ Jaroslav Moudrý, nebo také Jaroslav Vladimirovič, syn sv. Vladimira; Rostovský kníže 987-1010, Novgorodský kníže 1010-1034 a velký kníže Kyjevský 1016-1018 a 1019-1054; autor „Ruské pravdy“, prvního zákoníku Kyjevské Rusi

⁹ Shromáždění plnoprávných mužů, měli do jisté míry moc i nad knížetem.

¹⁰ Polovci byli pro Rus neustálou hrozbou zvenčí, neboť pořádali časté nájezdy. Někteří historici se ale domnívají, že se jednalo pouze o „obyvatele polí“, tedy nikoli „polovce“, ale „poljevce“.

¹¹ Голубинский, Е. 1997: История Русской церкви

do roku 1458, kdy se Moskva pod jurisdikci Konstantinopole vrátila. Celé období trvalo zhruba třicet pět let a roku 1493 byla vyhlášena autokefalita moskevského patriarchátu. Za vlády Ivana III.¹² byla rozvinuta tzv. „teorie třetího Říma“. Podle ní byla Moskva jediným právoplatným sídlem křesťanství: Řím se zpronevěřil křesťanské myšlence, Konstantinopol padla do rukou pohanů a nyní nadešel čas pro Moskvu, třetí a poslední „Řím“, protože čtvrtý již nastat neměl.

Za vlády Ivana IV. Hrozného (1547-1584) byl dobyt na trestné výpravě Novgorod a tím zanikla i autonomie Novgorodské eparchie.

Dalším mezníkem, který měl ale pro celou církev dalekosáhlý význam, byla reforma patriarchy Nikona v 50. letech 17. století. Jednalo se o reformu bohoslužebných knih. Části církve však nebyla přijata, uvnitř církve vznikl rozkol (schizma) a oddělili se tzv. starověrci.

2.2 Starověrectví

Pro vyznavače starověrectví (tedy „staré víry“) se používá názvů starověrci, staroobřadníci, popř. rozkolníci¹³. Ruské termíny pro starověrectví jsou «старообрядчество», «староверие» a «древлеправославие».

Podnětem ke schizmatu (a tedy i vzniku starověrectví) byla církevní reforma, za níž stál patriarcha Nikon (v úřadě 1652-1666) a car Alexej Michajlovič (1645-1676) a jejímž cílem bylo sjednotit liturgické texty jednak s řeckou církví, ale především s Cařihradem. Budoucí starověrci tyto změny ale odmítli a r. 1667 byli z církve vyobcováni. Jejich pronásledování trvalo až do roku 1917. V některých částech Ruska tvoří dodnes silnou minoritu (např. v Zabajkálí).

Reformy patriarchy Nikona byly dvojího druhu. Jednak zahrnovaly některé korekce v Písmu Svatém. Jednalo se o záměny časů (např.: o království Božím se začalo říkat namísto „nemá konce“ „nebude mít konce“ apod.), změna pravopisu (v slově „Icyc“ bylo přidáno jedno písmeno a začalo se psát „Исyc“). Dále o změny v ritu: žehnání se dvěma prsty bylo nahrazeno třemi prsty. Jedná se zdánlivě o bezvýznamný krok, ale i toto mělo značný vliv na postoj odpůrců reformy.

¹² Ivan III. Vasilijevič, kníže moskevský 1462-1505, děd Ivana IV. Hrozného (1547-1584)

¹³ zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Starov%C4%9Brci>; rozkolníky byli nazýváni do roku 1905, poté je oficiální církevní kruhy začaly pomalu akceptovat.

Třetím krokem byla změna obřadu křtu. Nově se mělo křtít „po slunci“ a nikoli proti slunci.

Alelujá (*аллилуйя*) na počest Nejsvětější Trojice bylo zpíváno pouze dvakrát (*сугубая аллилуйя*). V nové „verzi“ to bylo již třikrát (*трезубая аллилуйя*).

Poslední změnou byl počet prosfor (obdoba sv. hostie v západní tradici) v proskomidii (první část pravoslavné liturgie).

Vývoj starověrectví

2.2.1 Popství (Поповство)

Jeden z nejmasovějších proudů starověrců, tzv. popovců, vznikl v 17. století. V současné době jsou popovci rozděleni na dvě hlavní církve: Ruskou pravoslavnou církev staroobřadníků (Русская православная старообрядческая церковь) a Ruskou staropravoslavnou církev (Русская древлеправославная церковь).

2.2.2 Jedinověrije (Единоверие)

Roku 1800 přešla část starověrců pod oficiální Ruskou pravoslavnou církev, aniž by ztratila právo na předreformní formu obřadů. Byla pro ně vytvořena zvláštní struktura a vznikla tak autonomní církev (Единоверческая церковь) v rámci jedné církve.

2.2.3 Bezpopství (Беспоповство)

Roku 1654 zemřel episkop Pavel Kolomenský, který po sobě ale nezanechal nástupce; v ruském starověrectví se tehdy začíná formovat proud tzv. bezpopství (беспоповство). Podle tradice nemohla církev bez episkopa existovat, protože pouze on měl pravomoc světit kněží a diakony. Na tomto základě vystavělo bezpopství tezi, že církevní hierarchie se již završila. Proto například vybírají své „učitele“ (v originále наставники) z laiků, kteří mají na starosti průběhy bohoslužeb a vykonávání tajin. Původní bezpopství uznává pouze dvě tajiny, a to tajinu křtu a zpovědi. Později se ale od této skupiny starověrců oddělili tzv. bezbračníci (безбрачники) ve chvíli, kdy se vedly spory o to, zda manželství je, či není tajina.

Mezi rysy bezpopství patří i víra v již úplnou vládu Antikrista. Projevuje se to například u jedné fanaticky radikální skupiny, která vidí jako jediný prostředek úniku z „království Antikrista“ sebevraždu, popř. sebeupálení.¹⁴

Nyní jsou starověrci rozeseťi prakticky po celém světě. Kromě států bývalého SSSR jsou to i Amerika, Kanada nebo Austrálie. Počet současných věřících v Rusku je odhadován zhruba na dva miliony¹⁵.

2.3 Období Nejsvětějšího Synodu (1700-1917)

V roce 1700 zemřel patriarcha Adrian, ale Petr I. Veliký zakázal volbu nového patriarchy. Ustanovil duchovní kolegium, které mělo spravovat záležitosti církve, ale bylo plně podřízeno panovníkovi. Ten v Synodu zastával funkci „nejvyššího sudí celého kolegia¹⁶“.

Petr I. začal zakládat školy pro (budoucí) duchovní (semináře a duchovenská učiliště), které měly stavovský charakter. Oproti předchozí tendenci zavedl do škol povinnou latinu a svůj vliv projevila také scholastika¹⁷. Nutno však dodat, že scholastika na přelomu 17. a 18. století měla ve zbytku Evropy tak říkajíc své za sebou, resp. svou „vzdělávací úlohu“ již dávno splnila.

Pro děti duchovních byla zavedena školní docházka, což se ale setkávalo s obtížemi a masovým odporem. Další podstatnější změnou bylo „zaměstnání“ duchovenstva pod hlavičku státu. Na jednu stranu chtěl Petr I. ruské impérium sekularizovat, na druhé si církve toužil podmanit. A to se mu do jisté míry i povedlo.

System vzdělávání podle evropské scholastiky „narušil“ až v 19. století Moskevský metropolita a oberprokurator Nejsvětějšího Synodu Filaret (1821-1867), který založil první ruskou duchovenskou školu, která se neřídila myšlenkami scholastiky. Nezabránil tak ale postupující sekularizaci a faktickému odchodu části ruské inteligence z církve.

¹⁴ zdroj: <http://www.hrono.ru/religia/pravoslav/bespop.html>, <http://www.pravenc.ru/text/78246.html>

¹⁵ zdroj: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%8B>

¹⁶ v originále «крайнего Судии сей Коллегии»

¹⁷ Filozofický a vzdělávací proud (system) období středověku, měl formu klášterních škol, poté dal vzniknout mnoha významným evropským univerzitám (Oxford, Cambridge, Vídeň, Heidelberg, Bologna, Kraków). Vyučovalo se tzv. „sedmi svobodným uměním“: gramatika, rétorika, logika (trivium) a aritmetika, geometrie, astronomie, hudba (quadrivium). V Evropě zejména 12.-14. století. (zdroj: kol. autorů. 2003: Myšlenky, které měnily svět (The Hutchinson Dictionary of Ideas); s. 396)

K událostem března 1917 se církev stavěla buď soucitně, nebo přímo lhostejně. Nejsvětější Synod svolal zasedání a jednal o jakýchsi aktech, které měly být čteny v pravoslavných chrámech.

V této době měla církev ale ještě jeden trn v patě, daleko větší, než byl pád monarchie. A tím byl Rasputin. Na cara měl dalekosáhlý vliv, a protože sám patřil k náboženské sektě, pravoslavná církev jej považovala nejen za kacíře, ale i za největšího nepřítele církve.

V srpnu 1917 bylo svoláno zasedání, které se konalo v Uspenském chrámu mezi kremelskými zdmi. Toto zasedání bylo připravováno mnoho let předem a vytklo si za cíl obnovení institutu patriarchy. V únoru 1918 byla zrušena autorita Nejsvětějšího Synodu. Místo něj byly ustaveny dva orgány (a úřad patriarchy): Svatý Synod (*Священный Синод*) a Nejvyšší církevní rada (*Высший Церковный Совет*).

2.4 Církev za dob Sovětského svazu¹⁸

S převratem v roce 1917 přišla na řadu i velmi lákavá myšlenka osamostatnění pravoslavné církve od státu. Na již zmíněném soboru přistoupili delegáti shromáždění k volbě nového patriarchy, resp. patriarchy, který by se ujal tohoto úřadu po více než dvou stech letech.

Myšlenka osamostatnění však nevzešla od bolševiků, ale od filosofů a teologů tehdejší doby. Aby se ale tato myšlenka dala uskutečnit, museli pro ni získat širokou podporu uvnitř církve. Všichni si uvědomovali zhoubnost tak pevného spojení církve a státu pro společnost. Trnem v oku jim byla především tzv. Uvarovova doktrína. Uvarov dokazoval, že carismus by měl být nadřazený a ruský lid by měl být vychováván ve věrnosti nejen pravoslaví, ale i samoděržaví a národu. S nástupem „nové doby“ tato doktrína padla. Nový patriarcha se jmenoval Tichon a ještě se o něm zmíním.

Po vítězství bolševiků ale lid svou víru neztratil. Jediné, co chybělo, byla osoba cara. I když prostý lid ještě dlouhou dobu věřil, že „on neumřel“.

První počinem bolševiků ve vztahu k církvi byl dekret o odluce církve od státu. Sobor ji s radostí přijal. To ale jeho delegáti netušili, že se záhy stane zbraní v boji proti náboženství. Bolševici začali vyhánět mnichy z klášterů, duchovní z církevních budov

¹⁸ zdroj: Ruskou a kříž, Andrzej Grajewski, Praha 1997

a za obět' novému režimu padli první kněží. V lednu 1918 Lenin podepsal dekret, který nařizoval konfiskaci nejen veškerého církevního majetku, ale i charitativních ústavů. Protože dekret připravoval sám Lenin, názor, že za protináboženské čistky je zodpovědný Stalin, je mylný.

Patriarcha Tichon nemohl k nastalé situaci mlčet a ani nemlčel. Ještě před vydáním dekretu vyzval k modlitbám za „ochranu před satanem“ a označil bolševiky za viníky likvidace společenského řádu.

25. ledna 1918 byl krutě zavražděn metropolita kyjevský Vladimir. Byl jedním z více než 130 pravoslavných biskupů, kteří padli za obět' režimu v letech 1918-1939. Dochované spisy hovoří nejen o vraždách, ale i o upalování a ojedinělé nebyly ani případy ukřižování.

Této první (?) vraždě předcházelo 19. ledna prohlášení patriarchy Tichona. Ten prokrel všechny „nepřátele Kristovy“ a exkomunikoval je. Ač to přímo nevyslovil, všichni věděli, že se to týká právě bolševiků.

Možnosti oficiální církve byly velmi omezené, tak se právě v této době začíná tvořit církev podzemní. Oficiální církev se neodvážila nikomu stranit. Kázání proti „rudému ďáblovi“ tak byla ojedinělá.

13. června 1921 vyšel oficiální dekret, který nařizoval cenzuru kázání a veřejných vystoupení duchovních. Kněží, kteří se snažili klást odpor, skončili většinou ve vyhnanství. Zpočátku to byly neblaze proslulé Solovky – Solovecké ostrovy v Bílém moři.

Na počátku 20. let vypukl v celém sovětském Rusku hladomor. Aby Lenin jeho následky zmírnil, jednotky rudoarmějců začaly plnit kostely a zabavovat veškeré vybavení včetně bohoslužebných předmětů. S odporem, se kterým se setkaly, bylo však brzy skoncováno. Následně byl zatčen i patriarcha Tichon a uvězněn. V jiném procesu byl odsouzen i petrohradský metropolita Veniamin, a to k trestu smrti zastřelením. Jeho odsouzení mělo zjevnou příčinu: exkomunikace kněze Alexandra, jednoho z vůdců tzv. Živé církve, která později kolabovala s režimem.

Tichon byl propuštěn z vězení v roce 1923. Původní církev našel v troskách a krátce nato byl sám zbaven úřadu. Funkce patriarchy jej zbavil lžisobor svolaný v dubnu 1923. Dva roky nato Tichon v izolaci zemřel. V některých publikacích se spekulovalo o otrávení, které ale nebylo doloženo dostatkem důkazů.

V roce 1930 spáchala skupina zoufalců úspěšný atentát na starého zarytého bolševika Vladimira Zagorského, který byl jedním z tvůrců aparátu na kontrolu náboženského života. Na uctění jeho památky byl Sergijev Posad přejmenován na Zagorsk, čím chtěli komunisté udělat pomyslnou tečku za ruskou církví.

Nová éra boje s církví přišla ve 30. letech. Skupiny kněží a mnichů byly hromadně posílány do gulagů na Sibiř. Nutno podotknout, že v tomto „bílém krematoriu“ nezhynulo o nic méně lidí než v hitlerovských koncentračních táborech. Propaganda se snažila lidem víru zprotivit a primitivními důkazy vyvracela existenci Boha.

Postoj oficiální sovětské moci k pravoslavné církvi změnila až druhá světová válka. Vedení bylo jasné, že tentokrát by plakáty s komunistickými hesly nezabraly. Vyzývaly prostě k „obraně vlasti“. Do SSSR se začali vracet kněží. Spousta z nich se návratu nedočkala. Podlehli nelidským podmínkám pracovních táborů. Někteří biskupové však vítali Němce jako osvoboditele od komunistického jha, ale to se týkalo především hrstky duchovních na Ukrajině a v Bělorusku.

Obrat celé neblahé situace nastal v srpnu 1945. Pravoslavná církev získala status právnické osoby a mohla tak nejen skupovat nemovitosti, ale např. pořádat agitační akce a prodávat propagační a náboženské předměty. Tato situace trvala však jen do konce 50. let, kdy byli znovu arestováni duchovní a byla dokonce uzavřena Kyjevsko-pečerská lávra.

Co se týče života samotného obyvatelstva, až do pádu SSSR v roce 1991 byl na vysokých školách povinný předmět „vědecký ateismus“. Státní moc náležitě využila i prvního letu do vesmíru, když prohlásila, že Jurij Gagarin byl v nebi, ale žádného Boha tam neviděl.

V roce 1981, v roce šestistého výročí bitvy na Kulikově poli, která měla pro Rusko dalekosáhlý význam, bylo poprvé církvi povoleno, aby se účastnila veřejných oslav. Na sovětské poměry to byla věc přímo demonstrativní a jakoby napovídala, že se blíží tisícileté výročí christianizace Kyjevské Rusi. Na Sibiři a v asijských republikách bylo povoleno stavět první chrámy. Zde je třeba připomenout, že v této době vládl

Sovětskému svazu ještě stále Leonid Brežněv. Andropov se snažil veškeré snahy koexistence socialistického státu a církve přerušit, ale bohužel pro něj na to neměl dost času. Nebylo výjimkou, že do kostela začal chodit tzv. „homo sovieticus“, tedy člověk celý svůj život vychovávaný v socialistickém duchu. Nutno podotknout, že to, co táhlo mladé lidi zpátky k církvi, byla především potřeba národní sounáležitosti a vědomí, že to, co dělá Rusko Ruskem, je právě pravoslaví.

Nástupem Michaila Gorbačova k moci roku 1985 bylo celkem jasné, že se začalo blýskat na lepší časy. Zpočátku byla situace nejasná a příliš se nelišila od let předchozích, ale o dvě léta později vyšlo prohlášení, že do konce listopadu roku 1987 musejí být propuštěni všichni věznění disidenti, kteří si odpykávají trest za své náboženské přesvědčení. Pomalu se začal měnit i pohled médií na náboženství. Strana již neperzekuovala spisovatele, kteří se snažili „lichotit Pánubohu“, jako tomu bylo ještě v roce 1986. Ateistický experiment se nepovedl a společně s ním se začal hroutit i „kolos na hliněných nohách“.

3 Pravoslaví v číslech

Chceme-li podrobněji nastínit situaci uvnitř ruské společnosti, resp. vyjádřit v číslech, kolik lidí se k pravoslavné církvi hlásí, je třeba zvažovat několik aspektů. Ač většina agentur, které zkoumají veřejné mínění, propaguje názor, že označit člověka za „pravoslavného“ stačí pouze na základě jeho sebeidentifikace a ztotožňování se s pravoslavím, sociologové se většinou proti takovému postupu bouří. Podle nich je třeba do statistik započítávat i to, do jaké míry jsou občané aktivní v životě církve, nakolik znají církevní učení a jiné věci. Z tohoto důvodu se jednotlivé statistiky rozcházejí až o několik desítek procent.

V průběhu února a března roku 2000 prováděl Ruský nezávislý institut sociálních a národnostních problémů¹⁹ (RNISaNP) sociologický průzkum s názvem „Rusové o osudech Ruska na konci 20. století a svých nadějích v 21. století“²⁰. Průzkumy ukázaly, že koncem 70. let se k víře v Boha přihlásilo 46,9 % respondentů, což pro srovnání představuje téměř čtyřprocentní nárůst. Naopak počet „ateistů“ klesl o 10,3 % (více než dvojnásobný pokles). Lidé, kteří o své „víře-nevíře“ nebyli úplně přesvědčeni, bylo celých 25 %. V pestrém ruském koloritu se objevila i nezanedbatelná čísla ukazující na víru v čerty, znamení shůry, stěhování duší, posmrtný život či černou magii a čarodějnictví vůbec.

Ředitel RNISaNP Michail Mčedlov²¹ také poukazuje na to, že průzkum zahrnuje i jevy, které se vyskytovaly v předkřesťanské a předislámské době, včetně slovanského pohanství či již zmíněné černé magie. Podle Mčedlovova názoru však nelze pouze podle počtu věřících jasněji určit, jaký vliv a perspektivy má víra a Církev v životě obyčejných Rusů.

Ti, kteří se označili v průzkumu za „ateisty“ či „nevěřící“, ale na druhou stranu přiznávají pravoslavné církvi autoritu v řešení sociálních a mravních problémů. Vyjadřují tak (možná i nevědomky) úzkou spjatost vlastenectví a pravoslaví.

¹⁹ Российский независимый институт социальных и национальных проблем (РНИСиНП)

²⁰ zdroj: <http://kultam.net/rus/Russia/Science/ExpertOpinions/article-101> (s odvoláním na www.sova-center.ru); http://pravmir.ru/stat-content/sc_printer_1446.html;

²¹ М. Р. Мчедлов je i členem Rady pro spolupráci s náboženskými společnostmi při prezidentu RF (Совет по взаимодействию с религиозными объединениями при Президенте РФ)

K pravoslavné víře se přihlásilo i 88,7 % akademických pracovníků a 79 % lidí z armády.

Podle údajů sociologických průzkumů, které byly prováděny v letech 1996-2001, počet věřících, resp. těch, kteří Ruské pravoslavné církvi (dále jen RPC) důvěřují, neustále narůstal:

(r. 1991	23 % pravoslavných)
r. 1996	42 % důvěřuje RPC
r. 1998	23,8 % těch, kteří pravidelně (!) navštěvují bohoslužby
r. 1999	55 % se považovalo za pravoslavné
r. 2000	44 % věřících mezi 14. a 30. rokem věku
r. 2001	55 % se považovalo za pravoslavné

Pravoslavný portál pravmir.ru (který existuje i v anglické podobě jako pravmir.com) se ve svém článku z roku 2006 naopak zaměřil i na procentuální zastoupení „ateistů“ ve společnosti. Mezi lety 1991-2006 se počet lidí, kteří se považovali za ateisty, snížil o polovinu, naopak počet pravoslavných věřících v roce 2006 stoupl z 34 % na 62 %²². V roce 1989, tedy na sklonku sovětských časů, byla aktivních věřících pouhá 4 % občanů. Pravmir tento „trend“ přisuzuje i narůstajícímu počtu chrámů v Rusku.

Pravoslavná církev předpokládá a věří, že řady věřících se budou i nadále rozšiřovat a dosáhnou tak 25 mil. aktivních věřících. Tímto číslem se dostáváme do rozporu mezi údaji o pasivních a aktivních věřících. Z předpokládaného počtu je vidět, nakolik se liší počet praktikujících pravoslavných a těch, kteří se aktivního života církve neúčastní.

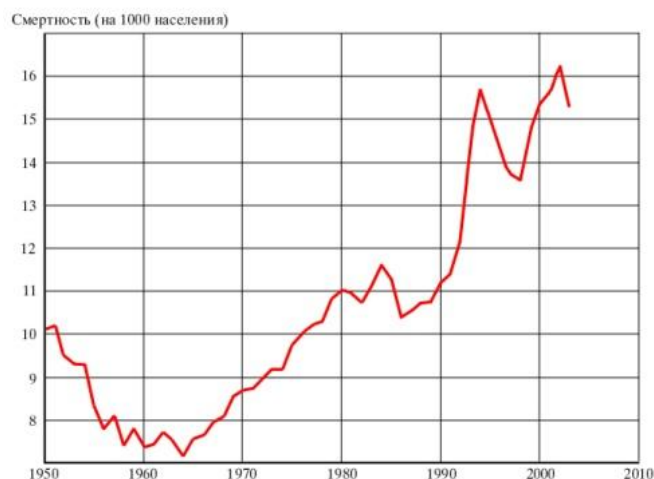
²² Průzkum se týkal 15 000 respondentů.

Ruská pravoslavná církev v rámci svého poslání reaguje i na otázky týkající se sféry sociální, vzdělávací a politické. Snaží se dávat podněty jak věřícím, tak i lidem bez vyznání a spoluutvářet tak obraz moderní Ruské federace.

V následujících kapitolách nastíním několik témat, které Rusové řeší buď dlouhodobě, nebo ovlivnily jejich životy pouze na krátkou dobu.

4 Pravoslaví a boj a alkoholismem

Příčiny vztahu Rusů k alkoholu lze hledat na různých místech. Za prvé je to bezesporu klima, ve kterém se Rusko nachází. Pod vlivem alkoholu člověk fyzicky necítí zimu, ale nakonec chladu stejně podlehne. Vyjma tradičních příčin, jako jsou mezilidské vztahy, problémy v zaměstnání či smrt blízké osoby, to jsou dějinné okamžiky a zvraty, které přivedly a stále přivádějí ruského člověka ke „stakanu“ vodky. Nejčastěji jsou jmenovány dvě věci: zaprvé je to válka. Právě alkohol pomáhal vojákům překonávat strach z jisté smrti. Za druhé je to období tzv. perestrojky, což je vidět i na následujícím grafu²³. Osa y ukazuje úmrtnost obyvatelstva vlivem alkoholu v tisících.

V lednu roku 2009 se uskutečnila v rámci XVIII. mezinárodních vánočních vzdělávacích přednášek pod vedení archimandryty Tichona (Ševkunova)²⁴ konference na téma „Působení církve a státu ve společenské prevenci hrozby alkoholu“. Na konferenci přijali pozvání a posléze vystoupili poslanci státní Dumy, zástupci Federální služby na regulování trhu s alkoholem, představitelé subjektů Ruské federace a Ruské pravoslavné církve, přední vědci a veřejní činitelé, pedagogové a také aktivisté z různých koutů Ruska.

²³ zdroj: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Russia_death_rate_1960-2005.jpg

²⁴ Představený Sretenského mužského monastýru, spolupředseda Církevně-společenské rady na ochranu společnosti hrozby alkoholu (v originále Церковно-общественного Совета по защите общества от алкогольной угрозы)

Na úvod účastníci konference shrnuli dosažené úspěchy a také vyjádřili potěšení nad schválením Koncepce státní politiky na snížení nadužívání alkoholu a prevence mezi občany, která počítá s plánem do roku 2020 a již přijala Státní Duma minulý rok (tedy 2008). Na návrhu se podílely mimo jiné i různé náboženské organizace. Téměř každý z účastníků konference se ve svém projevu vyjádřil k této Koncepci a doplňoval ji svými nápady a připomínkami. Pozitivně také řečníci hodnotili krok vlády ohledně boje s černým trhem a stanovení minimální ceny vodky.

Výsledkem konference pak bylo usnesení k dalšímu postupu Církevně-společenské rady na ochranu společnosti před hrozbou alkoholu. Přítomní se také usnesli na tom, že požádají Nejsvětějšího patriarchu Kirilla²⁵ o požehnání protialkoholnímu hnutí v Rusku.

Nyní uvedu několik stěžejních bodů a myšlenek archimandrity Tichona, se kterými se těsně před konferencí svěřil tisku²⁶. Za prvé zdůraznil, že Koncepce apeluje na důležitost spolupráce mezi společenskými a náboženskými organizacemi. Mimoto hovořil o nezbytnosti boje s prodejem alkoholu na černém trhu, o nutnosti omezení doby jeho prodeje a zprísnění dosavadních trestů za jeho prodej mladistvým²⁷. Dále uvedl, že Církevně-společenská rada na ochranu společnosti před hrozbou alkoholu má několik center po celém Rusku, která se mohou dělit s ostatními o své poznatky a zkušenosti. Podle archimandrity je hlavním úkolem těchto center informačně-osvětová činnost a spolupůsobení při návrzích zákonů.

Mnozí rodiče nemají podle jeho slov o existenci dětského alkoholismu ani tušení a seznamují se s tímto faktem až po zhlédnutí některého z osvětových filmů. Pokuta za prodej alkoholu mladistvým, která činí od 800 do 3 000 tisíc rublů, je podle jeho slov směšná.

V jednom z rozhovorů se duchovní Alexij Moroz²⁸ zamýšlí nad tím, jak většina Rusů slaví svátky. Ve společnosti jsou podle jeho slov pevně zakotveny staré stereotypy, podle kterých je každý svátek nutno „pořádně oslavit“. Lidé neznají pravou podstatu svátků a pouze předem přemýšlejí, jakým druhem alkoholu jej oslaví tentokrát. Podle agentury Russkaja linija (s odvoláním na Life News) byly loňské Vánoce

²⁵ patriarcha Moskevský, vl. jménem Vladimir Michajlovič Gund'ajev (* 1946 v Leningradě)

²⁶ Moskva, 27. leden 2010, inf. RIA Novosti

²⁷ plnoletost v Rusku je stejně jako v ČR od 18 let

²⁸ ředitel ambulantního a poradenského centra „Voskresenje“ (Епархиальный амбулаторно-консультационный центр "Воскресение"), kandidát pedagogických věd

oslaveny více než miliardou lahví alkoholu. Toto vyplývá Centra pro mapování federálního a regionálního trhu s alkoholem²⁹. Do propočtů přitom ale není započítán alkohol, který si lidé vypálí doma sami.

K alkoholismu se vyjadřuje už Jan Zlatoústý³⁰. Říká, že sám alkohol může sloužit jako trest pro hříšníka, který tak svou duši naplňuje zmatkem, zatemňuje si mysl a stává se sám sobě vyhnanecem. O toto pojetí se opírají i oficiálnější kruhy v církevní hierarchii jako například prichod při chrámu sv. Mikuláše ve městě Streževoj³¹. Celý článek pojednávající o alkoholismu (a drogové závislosti) je psán z pohledu duchovního tohoto prichodu³², který je přesvědčen o tom, že Pravoslavná církev je jednou z nemnoha institucí v ruské společnosti, která je schopna působit na člověka a měnit tak k lepšímu jeho sociální a životní prostředí. Navíc prý dokáže přivést člověka z „opuštěnosti“ zpátky k smyslu jeho života. Roli církve v první řadě vidí v její úloze obrátit člověka po duchovní stránce a obnovit jeho estetické vnímání světa. A skrze působení na jednotlivce je Pravoslavná církev schopna přetvářet a zlepšovat společenské prostředí Ruska.

Aby byla slova duchovního strževojského chrámu sv. Mikuláše podložena validními argumenty, musíme se vrátit na začátek celého článku – ke konferenci o „Působení církve a státu ve společenské prevenci hrozby alkoholu“. V rámci mezinárodního projektu „Společné dílo“³³, který s konferencí úzce souvisel, bylo vytvořeno 9 dokumentárních filmů a 46 sociálních reklamních spotů o škodlivosti alkoholu. Tyto reklamy odvysílaly všechny celoplošné televizní stanice a poté je distributoři rozeslali i do regionálních televizí, kin, základních a středních škol a do vojenských zařízení. Dále organizátoři akce vydali 4 DVD s nejžádanějšími filmy o škodlivosti alkoholu a je připravován podkladový materiál pro školy, na jehož základě bude vyučován předmět Základy bezpečného života³⁴.

Nejnovější údaje uvádějí, že k listopadu 2011 bylo po celé RF zřízeno regionálních oddělení Církevně-společenské rady na ochranu společnosti před hrozbou alkoholu, která se v první řadě zaměřuje na dospívající mládež. S již zmíněnými materiály objíždí střední a vysoké školy a na jejich základě pořádá například besedy na daná témata.

²⁹ Центр исследований федерального и регионального рынков алкоголя

³⁰ 347 nebo 349 – 407, dnešní Turecko

³¹ Tomská oblast; město založené až roku 1966

³² Alexij Lupsjakov; k roku 2011

³³ v originále «Общее дело»

³⁴ Основы безопасности жизнедеятельности

Neméně důležitá je i její role v tvorbě návrhů zákonů. Jednomyslně požaduje zkrácení doby prodeje lihovin, omezení míst prodeje alkoholu a jeho zákaz v kioscích, na pěších zónách a značné zvýšení pokut za prodej alkoholu nezletilým.

Ač je zavádění těchto pravidel do života federace velmi pozvolné, na regionálních úrovních již některé zákazy platí. Příkladem pro všechny může být Burjatská republika, kde byl místní vládou přijat zákon omezující místa prodeje alkoholu³⁵. Týká se to především míst s vysokou koncentrací lidí a se zvýšeným nebezpečím. Na takovýchto místech je povolen pouze alkohol s obsahem méně než 15%. Místa se zvýšenou koncentrací lidí a zvýšeným nebezpečím se pak v zákoně rozumí nádraží (jak vlaková, tak autobusová), městské trhy, vojenské objekty, budovy, kde se nacházejí děti a mládež, vzdělávací a lékařská zařízení, sportoviště, parky, klidové zóny a vlaková nástupiště. Hranice těchto míst si upravují místní orgány podle vlastní potřeby. Protože byl zákon přijat na konci roku 2009, doporučila místní vláda obcím a městům, aby do 1. března 2010 přijaly opatření, která by tato místa jasně vymezila.

Jednou z posledních akcí, na níž se Ruská pravoslavná církev zabývala problematikou alkoholismu a alkoholu obecně, bylo zasedání, které se uskutečnilo 25. října 2011 v sídle Redaktorské rady Ruské pravoslavné církve. Toto zasedání neslo název „Ukotvování abstinence a alkoholová prevence – postoj církve“³⁶. Uspořádání konference mělo několik příčin, ale tím nejdůležitějším faktorem byl obrovský rozmach požívání alkoholu a pouličního popíjení. Snad v žádném současném ruském městě nelze v noci jet tramvají a nenarazit alespoň na jednoho podnapilého člověka. Nelze projít večerní park, aniž by na jedné z laviček neseděla skupinka lidí s kolující lahví alkoholu. Jako velký problém vidí představitelské kruhy Pravoslavné církve alkoholismus u žen, který v poslední době narůstá až alarmujícím způsobem. Společně s ním to je začínající návyk na alkohol u mladistvých a obecně velká spotřeba nápojů s menším obsahem alkoholu, hlavně piva.

Výše byla řeč o stereotypech, které se ve společnosti rodí a následně v ní přetrvávají. Nízkoprocentní alkoholové nápoje jsou produkovány firmami, které mají povětšinou kromě dobré pověsti i štědré sponzory. Tato podpora vede ke vzniku masové

³⁵ zdroj: <http://pravoslavie.ru/press/33273.htm>, s odvoláním na IA REGNUM (<http://www.regnum.ru/news/society/1237056.html>)

³⁶ zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1656971.html>; v originále «Утверждение трезвости и профилактика алкоголизма — церковный подход»

reklamy, která na obyvatele útočí ze všech stran. A stát se pochopitelně příjmům z daní nebrání. Stejný problém je například s cigaretami, z jejichž varujících nápisů si téměř nikdo nedělá těžkou hlavu. Účastníci zasedání chtěli také poukázat na to, že alkohol nemá vliv pouze na lidské zdraví, ale na stav celé společnosti. Statisticky se většina manželství rozvádí právě kvůli alkoholismu jednoho z partnerů.

Z celého zasedání vyllynul jasný závěr: vštěpit společnosti (a především mladým lidem), že bavit se lze i bez alkoholu, představovat alternativní „abstinenční“ podobu života a snažit se odbourat platnost hesel, která na nás útočí dnes a denně z televizních obrazovek, rozhlasu, tisku a ostatních médií.

5 Pás přesvaté Bohorodice – největší ruská atrakce podzimu 2011

Proniknout do komplikovaného vztahu ruské duše a religiozity by nám mohla pomoci i událost, která silně ovlivnila nejenom život mnoha velkých měst Ruska, ale i tamního politické dění. Bylo jí oficiální zapůjčení Pásu Bohorodice, jedné ze svatých relikvií, které se zachovaly z dob Byzantské říše³⁷, z řeckého mnišského státu Athos. Mezi statisíci Rusů, kteří se přišli Pásu do moskevského chrámu Krista Spasitele mezi 19. a 27. listopadem poklonit, byl dva dny před ukončení výstavu i dlouholetý neúspěšný kandidát na prezidenta a předseda Komunistické strany Ruské federace Gennadij Zjuganov. Udivující na celé situaci je to, že o tomto jeho kroku informují i oficiální internetové stránky Komunistické strany RF³⁸. Podle spekulací nebyl ani 25. listopad vybrán zcela náhodně. V tento den totiž pravoslavní slaví svátek sv. Jana Milostivého³⁹ a Ikony Matky Boží Milostivé. Podle oficiálních zdrojů byl cíl jeho návštěvy jednoznačný: dostat pomocí uctění relikvie milost a moci tak splnit předvolební sliby učiněné komunistickou stranou, která je v nynějším Rusku druhou nejsilnější stranou ve Státní Dumě, a tedy nejsilnější stranou opoziční.

Gennadij Zjuganov se již dříve vícekrát vyjadřoval k situaci v církvi a její roli v nově se utvářející ruské společnosti⁴⁰. Poprvé to bylo v roce 1999, kdy pod svým jménem vydal brožuru s názvem „Víra a věrnost. Ruské pravoslaví a problémy obnovy Ruska⁴¹“. O tři roky později podpořil zavedení předmětu s názvem „Ruská pravoslavná kultura“ do škol.

Celý článek zakončuje věta, která mnohým čtenářům může vyznít skoro jako klišé či okřídlená prázdná prosba: „S pomocí Bohorodice – ochránkyně a patronky Ruska – bude se nám vše plnit snáze.“

Ač bylo působení sovětské moci na občany velmi silné a intenzivní, z předchozího je vidět, že i když komunistická ideologie oficiálně propaguje ateismus, je jí jasné, že voliče pouze mezi „ateisty“ nenajde. Mimochodem zájem o Pás

³⁷ Druhou relikvií je Říza Panny Marie (část Řízy je již 2 roky uložena v chrámu Krista Spasitele v Moskvě) a třetí ikona Matky Boží Odigitrejské (v originále «икона Божией Матери Одигитрии»), jejíž autorství se více jak tisíciletou tradicí připisuje sv. evangelistu Lukášovi).

³⁸ zdroj: http://kprf.ru/rus_soc/99413.html

³⁹ Иоанн Милостивый, alexandrijský patriarcha † mezi lety 616 a 620

⁴⁰ zdroj: <http://lenta.ru/news/2011/11/26/kprf/>

⁴¹ v originále «Вера и верность. Русское Православие и проблемы возрождения России»

Bohorodice byl tak velký, že patriarcha Kirill rozšířil původní seznam dvanácti měst⁴² o další tři⁴³, aby mohli být uspokojeni všichni, kteří se chtějí této relikvii poklonit⁴⁴. V Moskvě byl chrám dokonce otevřen i celou noc.

Z celé této na první pohled nevinné situace vyplývá jasná otázka: jak je to se vztahem Komunistické strany a pravoslavné církve, resp. kam se poděl celá desetiletí propagovaný „vědecký“ ateismus? I ruským komunistům je jasné, že Rusko by bez pravoslavné víry Ruskem nebylo.

⁴² Sankt-Petěrburg, Jekatěrinburg, Norilsk, Vladivostok, Krasnojarsk, Nižnij Novgorod, Divejevo, Saransk, Samara, Rostov na Donu, Kaliningrad, Moskva

⁴³ Tjumeň, Volgograd, Stavropol

⁴⁴ zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1663231.html>

6 Volby do Státní Dumy v prosinci 2011

Volby do Státní Dumy, které proběhly 4. prosince 2011, byly dlouho diskutovaným tématem nejen ruských, ale především světových médií. Bylo veřejným tajemstvím, že (kupodivu) zvítězí vládnoucí strana Jednotné Rusko v čele s Vladimírem Putinem. A také se tak stalo.

Po vyhlášení výsledků následovaly masové protesty po celém Rusku, které trvaly několik týdnů. Ač byly jasné důkazy o podvodech v průběhu hlasování a prezident Dmitrij Medveděv nařídil jejich přezkoumání, nic se prakticky nezměnilo. Vítězem voleb byla vyhlášena strana Jednotné Rusko, které obdržela 53,7 % hlasů, následovaná ruskými komunisty s 16,7 % hlasů. Potřebnou sedmiprocentní hranici se podařilo překlenout ještě liberální demokratům⁴⁵ (11,6 %) a Spravedlivému Rusku (10 %)⁴⁶.

Nedlouho před volbami vyšlo prohlášení členů Rady pro spolupráci s náboženskými společnostmi při prezidentu RF⁴⁷, v němž se jeho zástupci obracejí na své spoluobčany, odvolávají se na národní jednotu a hrdost a vyzývají je, aby přišli k volbám.

Současní obyvatelé Ruska patří k rozličným národům a vyznáním, celá staletí žijí v míru a souladu, společně se dělí o své radosti i strasti, ztráty i vítězství. Naše vlast se díky práci mnohých pokolení jejich mnoha národů odlišuje nenapodobitelnou směsicí duchovního a kulturního dědictví, ale společně s tím jednotou základních hodnot, na kterých je vystavěna.

V průběhu staletí přijímalo Rusko mnohé z Východu i ze Západu. Ne nadarmo jí historikové srovnávají jak se západoevropskými státy, tak s východními mocnostmi a v obou případech nacházejí společné rysy. Avšak naše vlast měla vždy vlastní historický osud, který se od ostatních zemí odlišoval. A tento osud měl svým způsobem vliv na západní i východní sousedy.

Dnes hraje Rusko jednu z nejvýznamnějších rolí na světě. Jeho hlas zní jasně: jsme občany velikého státu. Je potěšující, že se stále více a více obyvatel navrácí

⁴⁵ Либерально-демократическая партия России (ЛДПР)

⁴⁶ v originále „Справедливая Россия“, zdroj: státní televize 1TV (www.1tv.ru)

⁴⁷ Совет по взаимодействию с религиозными объединениями при Президенте РФ

k časem prověřeným duchovním ideálům. V tomto ohledu bylo již mnohé dosaženo a mnohé je ještě před námi.

4. prosince 2011 proběhnou volby do Státní Dumy Ruské federace a v březnu následujícího roku volby prezidenta. Závisí na aktivních voličích, jak bude v následujících letech vypadat naše země, nakolik aktivní bude její vztah s rozdílnými vrstvami a skupinami společnosti.

Víme, že většina lidí se chystá k volbám přijít. Jsme obeznámeni i s tím, že někteří agituji proti účasti ve volbách. Jsme přesvědčeni, že taková pozice nemá nic společného s pravou starostí o vlast a je diktována silami, které nemají národní podporu a chtějí jakýmkoli prostředky lidem zabránit, aby vyjádřili svoji vůli. Silný společenský lídr, který zná svůj národ, dokáže utvrdit lidi ve vlastní pravdě, aniž by je vyzýval, aby se připravili o právo spoluurčovat osud své země.

Každý z vás, který se svobodně rozhoduje, musí pamatovat na to, že svoboda je spojena také s odpovědností. Hlasujeme-li za toho či onoho kandidáta, rozdělujeme tím také zodpovědnost za budoucnost země. Proto dříve, než občan odevzdá svůj hlas, musí posoudit kandidáty a politické síly a vycházet přitom ze zájmů celého národa, z předkládaných volebních programů a plánů v souladu s nadějemi, tužbami a snahami obyvatel Ruska.

Pamatujeme na to a vyzýváme všechny spoluobčany splnit svoji občanskou povinnost a účastnit se nadcházejících voleb.⁴⁸

*Členové Rady pro spolupráci s náboženskými společnostmi.
/následuje výčet podpisů/ (překlad J.Š.)*

Kromě představitelů pravoslavné církve se svým podpisem připojili i zástupci židovské, buddhistické a muslimské obce věřících.

Dlouhé debaty se vedly o již zmiňovaném vyzývání k bojkotování voleb, resp. neúčasti v nich. 28. listopadu byl na stránkách Moskevského patriarchátu opublikován článek protojereje Vselovoda Čaplina⁴⁹ s názvem „Kdo vyzývá k bojkotování voleb?“⁵⁰

⁴⁸ zdroj: <http://state.kremlin.ru/face/13720>

⁴⁹ předseda Synodního oddělení pro vztahy církve a společnosti (v orig. „Синодальный отдел по взаимоотношениям Церкви и общества“)

Souhlasí s kněžími, kteří vyzývají věřící k účasti ve volbách a lhostejnost prohlašuje za hřích, neboť každý odevzdaný hlas má svoji váhu. Domnívá se, že křesťané, kteří odmítají jít k volbám, jsou mnohdy monarchisté či neuznávají republikánskou formu zřízení za hodnou podpory.

Protojerej je toho názoru, že za nepokoji a zpochybňováním regulérnosti voleb stojí zástupci stran, kteří se nemohou voleb zúčastnit, protože v devadesátých letech ztratili v očích veřejnosti veškerou důvěryhodnost. Chtějí tak destabilizovat poměry ve státě.

Celý článek zakončuje Čaplin tím, že odešle jednomu nejmenovanému politikovi ostrou odpověď na jeho prosbu, zda může na předvolební billboardy umístit portrét patriarchy Kirilla. Právě závěr celého článku celkem jasně poukazuje na to, jakou moc a roli má pravoslaví v povědomí Rusů. Představme si, že by si kterákoli česká strana umístila na svoje předvolební plakáty kupř. portrét kteréhokoli z biskupů. Troufám si tvrdit, že výsledek by byl opačného rázu, než předpokládali kandidáti v Rusku.

O tom, jak nakonec volby dopadly, jsme se zmínili už v úvodu. V den konání voleb se však ještě jednou církev ozvala, a to přímo ústy nejsvětějšího patriarchy v průběhu liturgie v Donském monastýru. Již nadpisem článku apeloval na to, aby politické neshody neměly dopad na národní jednotu. „Rusko může existovat jen jako veliký mnohonárodnostní stát, jinak existovat nemůže,“ řekl patriarcha. „Neradím vám a ani vám radit nemůžu ohledně nějakého receptu politického charakteru, ale jako pastýř vám kážu slovo Boží.“⁵¹ (překlad J.Š.)

Do Státní Dumy se dostaly všechny čtyři strany, o kterých hovořil ve svém článku protojerej Čaplin. Jak ukazují internetové stránky (nejen oficiálních kruhů pravoslavné církve), církev se mnohem častěji obracela k lidem před volbami než po nich a apelovala na jejich svědomí.

„Dnešní den, kdy se konaly celonárodní volby, je v určitém smyslu začátkem cesty, protože před naší zemí stojí velký kus práce. A na tom – ať už to uděláme, či nikoli – bude záviset samotná existence Ruska. Ani více, ani méně.“

⁵⁰ v originále „Протоиерей Всеволод Чаплин: Кто призывает бойкотировать выборы?“, zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1786339.html>

⁵¹ zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1801190.html>

„Ať naše rozčlenění, politické vášně a politické názory a přesvědčení nikdy nenarušují jednotu národního života, na které závidí i prospěch každého z nás, nás společně jako jednoho národa a naší země.“⁵²(překlad J.Š.)

⁵² zdroj: tentýž, popř. <http://www.newsland.ru/news/detail/id/837933/>; překlad: J. Š.

7 Zázračná ikona „světce-obroditele“

O komplikovanosti ruské duše svědčí i událost, která se (údajně) stala 19. ledna 2011 v Nižním Novgorodu v Povolžském federálním okruhu. Ani datum, ale ani ona událost nebyly zcela náhodné: 4. prosince se totiž konaly volby do Státní Dumy.

Samotný fakt vzniku sekty, který se k události bezprostředně váže, ukazuje na hlubokou zakořeněnost institutu „carství“ a ruské oddanosti k němu.

V květnu minulého roku o sobě dala vědět (ne však poprvé) nová ruská sekta, kterou založila „Matuška Fotinija“, pravoslavná řádová sestra, jež začala hlásat nový kult - „světce“ Vladimira Putina. Svoji tezi „podepřela“ i tvrzením, že ve Vladimira Putina se pouze reinkaroval sv. Vladimír. V jiných verzích zase sám sv. apoštol Pavel. „V jednom ze svých minulých životů byl knížetem Vladimírem a christianizoval Rus, nyní bude muset znovu pokřtít naši pohanskou zemi! Tento zázrak je vyvolán vírou národa!“⁵³

Matuška Fotinija, jak si řádová sestra sama říká, dokonce založila oficiální webové stránky nové sekty⁵⁴, které již na první pohled působí velmi nevěrohodným dojmem a na neruského čtenáře musí chtít nechtít dělat dojem „šarlatánských“ stránek. V záhlaví celé stránky se Matuška obrací nejen k pravověrným pravoslavným, katolíkům, protestantům, židům, buddhistům a muslimům, ale rovnou ke „všem obyvatelům planety Země“. Následující řádky není třeba citovat. Z uvedeného lze pouze shrnout, že Fotinija varuje před internetovými stránkami, které nazývají její hnutí sektou a záměrně tak pošpiňují její jméno. „Pozor! Od 19. 1. 2012 byla obnovena ikona Vladimira Putina, která začala ronit křížmo, a byl také obnoven jeho posvěcený portrét. Pán nám dává znamení své požehnané přítomnosti.“ Menším písmem je připsáno, že tento zázrak nebyl zdaleka první, od zázraku prvního byla namalována spousta kopií této ikony. Následují citace z Bible.

Tuto úsměvnou událost si nedala ujít většina ruských tištěných médií jako např. Komersant⁵⁵. Média berou však celou věc spíše s nadhledem a úsměvem a nad celou událostí se zvláště nezamýšlejí.

⁵³ Převzato s oficiálních stránek (<http://www.fotiniya.com/>)

⁵⁴ <http://www.fotiniya.com/>

⁵⁵ (<http://www.kommersant.ru/doc/1856716/print>)

Na ruských internetových stránkách se téměř s určitostí nedá dohledat vyjádření samotného Vladimira Putina k celému „zázraku“. Podle MF DNES se ale samotný Putin od celé věci prostřednictvím svého mluvčího distancoval. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat a Matuška Fotinija oznámila, že ikona přestala posvátné křížmo ronit. Podle ruského blogu anticekta.ru⁵⁶ však onen „zázrak“ nikdo neviděl, nicméně ani to putinofily neodradilo od jejich víry.

Do chrámu, kde je uchovávána ikona V. Putina, se vypravil nižgorodský novinář Jaroslav Gunin. Na svém blogu popisuje, jak tato neobvyklá návštěva probíhala. První, co jej udivilo, bylo jednání Matušky. „Matuška se s jakoukoli otázkou spojuje s vesmírem a dostává odpověď „ano“, nebo „ne“. Po 30minutovém čekání na 20stupňovém mraze nám vesmír dovolil vstoupit do chrámu. Hned se však opravuji – ‚vesmír‘ nám povolil zmapovat chrám, ale zmapovat ikonu Putina nám vesmír nedovolil. (...)“ Následuje fotoreportáž, která poměrně důsledně mapuje interiér chrámu. Nejčastějším prvkem mimo ikon jsou elektrická slunce, která ale působí velmi pozitivním dojmem. Na blogu je k fotografii připsána sarkastická poznámka: „Všude visí elektrická slunce, která nás provázejí (...) a zpívají „Пусть всегда будет солнце...“⁵⁷

Zajímavý je i krátký rozhovor, který Gunin vedl s jednou ze řadových sester.

„Matuško, a kdeže máte toho Putina?“

„Ale my žádného Putina nemáme, kde jste to vzali?“ odpovídá matuška.

„Ale jděte, prý tady je.“

„My máme jen ikony svatých, kteří již zemřeli. Ale Putin žije.

(Logicky, říkám si pro sebe.)

„Zde přebývá duch svatých,“ říká Serafima.

„Kde?“ A kroutím hlavou.

„Ne každému je dáno je vidět, třeba matušce Fotinije to ale dáno je. Vidí je podle svíček. Lidé také cítí, že se mohou skrze vesmír očišťovat.“

„A od čeho se očišťují?“ ptám se.

„Člověk má sedm životů a za hříchy z předešlých životů platí v tomto,“ objasňuje nám matuška.

⁵⁶ <http://www.anticekta.ru/blog/?p=3519>

⁵⁷ <http://yaroslav-gunin.livejournal.com/> » <http://yaroslav-gunin.livejournal.com/57336.html>

„A přijíždí hodně lidí?“

„Je to různé, ale i když tu vůbec nikdo není, matuška stejně drží službu. Na svíčkách je vidět, že jsou duše s námi,“ zakončuje Serafima. (překlad J.Š.)

Nesouvislost s tématem je pouze zdánlivá. Spojení mezi pravoslavím a ruským státem je natolik silné, že i založení sekty s politickou osobností jako ústředním bodem je přikládán význam. Troufám si tvrdit, že v podmínkách „západnější“ Evropy by toto myslitelné rozhodně nebylo.

V celé události je vidět i jiný aspekt: zakořeněnost carství v ruské duši. Vladimír V. Putin až nápadně připomíná „bát'ušku cara“, který se vykreslován v těch nejkrásnějších barvách. Jakoby ruský člověk potřeboval svého „hrdinu“, který neochvějně stojí v čele Ruska a vede jej vpřed.

8 Prezidentské volby v březnu 2012

Politický maraton dvou po sobě jdoucích voleb zakončily volby hlavy státu v březnu tohoto roku. Podle očekávání byl znovu zvolen staronový prezident Vladimir V. Putin, který se po čtyřleté pauze v premiérském křesle opět vrací mezi kremelské zdi. Putinova předvolební kampaň byla také – oproti ostatním kandidátům – velká. Všechna státní média věnovala prostor prakticky jen jemu, protože i jim bylo jasné, kdo se stane příštím prezidentem a že by bylo přinejmenším neuvážené plýtvat penězi za kampaň někoho jiného, kdo je téměř bez šancí.

Vladimir V. Putin byl doopravdy zvolen novou hlavou státu, a to již v prvním kole počtem 63,8 % všech hlasů. Na druhém místě skončil (dalo by se říci, že jako již tradičně) Gennadij Zjuganov, předseda ruských komunistů, s 17,8 % hlasů.⁵⁸ Preference ostatních kandidátů byly vzhledem k předchozím dvěma téměř zanedbatelné.

Oficiální kruhy Ruské pravoslavné církve se o letošních prezidentských volbách zmínily na svých stránkách pouze dvakrát. Tou první zprávou byla výzva budoucímu prezidentu RF od Kulturní rady patriarchy⁵⁹, v níž apeluje na základní hodnoty a cennosti ruské společnosti a společnosti jako takové. Důraz klade na pravdu, mír, svobodu, ale i dialog jako prostředek k dosažení všech cílů. Dobu, kterou Rusko prochází, nazývá kulturní krizí, kdy je nutno se vymezit a znovu nalézt smysl a význam kultury. A jedním dechem dodává, že bez pravoslaví by Ruska nebylo.

„Nezbytností je uvědomělá politika státu se vztahem ke kultuře, vzdělávání a výchově.“ (překlad J.Š.)

Ač církevní orgány vyvíjejí podobnou snahu neustále, vliv jejich prohlášení je nezměřitelný a nedohledatelný. Nezbyvá, než jen doufat a věřit, že z podobných výzev si nová hlava Ruské federace vezme alespoň část k srdci.

Druhou zběžnou zprávou byla informace o tom, že i patriarcha Kirill odevzdal svůj hlas.⁶⁰

⁵⁸ zdroj: <http://www.firstnews.ru/news/policy/tsik-podvel-i-bez-togo-ochevidnyy-itog-prezidentskikh-vyborov/>

⁵⁹ v originále «Патриарший совет по культуре»; zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/2029382.html>

⁶⁰ zdroj: <http://www.patriarchia.ru/db/text/2054747.html>

„Dej Bůh, aby výsledky voleb prodloužily mírný, spokojný, cílevědomý rozvoj a v duchovní i materiální oblasti a ať požehnání Boží spočine na všech obyvatelích naší vlasti, kteří plní svou důležitou občanskou povinnost.“

9 Náboženská kultura do škol

V roce 2009 souhlasil ruský prezident Dmitrij V. Medveděv s návrhem náboženských vůdců zařadit do školních osnov předmět s názvem „Základy náboženských kultur a světské etiky“.⁶¹ Celý projekt měl začít experimentem cca ve dvaceti subjektech Ruské federace, který koordinátoři prováděli od dubna 2010, se účastnilo více než 240 tisíc žáků z 21 regionů⁶². Podle informace RIA Novosti, která odkazuje na oficiální stránky Moskevského Patriarchátu, většina škol plánovala rozdělit předmět do dvou pololetí, jednoho ve čtvrté a jednoho v páté třídě. Žáci, resp. jejich rodiče, si mohli vybrat z šesti „modelů“ předmětu: pravoslavného, islámského, buddhistického, židovské kultury, základů světových náboženských kultur a světské etiky.

Celý experiment jeho organizátoři zhodnotili jako úspěšný. V lednu tohoto roku (tj. 2012) vláda schválila zavedení tohoto předmětu do všech škol federace, a to od příštího školního roku 2012/2013.

Autorem celofederálně závazné učebnice „Základy pravoslavné kultury“ je protodiakon Andrej Kurajev.

Jak již bylo řečeno výše, celý zkušební projekt se setkal s úspěchem. Jak řekla pro RIA Novosti Světlana Treťjakova, někteří rodiče, zvláště na vesnických školách, šli dokonce na předmět spolu se svými dětmi, aby viděli, jak vyučování bude vypadat a probíhat. Samotnému vyučování však předcházelo rokování s rodiči o tom, jak by si předmět představovali oni.⁶³

To, jaký bude mít předmět úspěch v rámci celé federace, ale ukáže až čas, resp. již příští školní rok.

⁶¹ v originále «Основы религиозных культур и светской этики»; zdroj: <http://www.rg.ru/sujet/561/index.html>

⁶² zdroj: http://ria.ru/edu_news/20110302/341149516.html; v jiných článcích na těch samých internetových stránkách se mluví o počtu devatenácti.

⁶³ zdroj: http://ria.ru/edu_analysis/20100712/253958282.html

10 Závěr

Ruská pravoslavná církev je pro většinu Rusů nejen církví, tedy duchovní organizací, ale hlavně prvkem národní identity, něčeho, co obyvatele spojuje a dává jim pocit sounáležitosti. Těžko bychom asi hledali jiný příklad tak úzkého propojení národa a církve.

Jak je vidět ze sociologických průzkumů, kterým jsem také věnoval jednu z prvních kapitol, spousta obyvatel se sice nepovažuje za věřící, ale sami uznávají autoritu církve a věří, že by mohla vyřešit alespoň část stávajících společenských problémů. Necháávají však stranou problémy politické, od kterých se podle mého soudu povětšinou distancují, což je pro většinu Rusů typické.

Pokud lze z celé práce vyvodit nějaké závěry, dají se explicitně shrnout do několika vět.

Pravoslaví hraje v životech Rusů a Ruska zcela nezastupitelnou roli. Úctu k němu mají téměř všichni, a to bez ohledu na politické přesvědčení či jiné osobní názory. (Za povšimnutí rozhodně stojí Komunistická strana Ruské federace, která se k pravoslaví hlásí i na svých oficiálních internetových stránkách.)

Počet věřících neustále narůstá. Podrobněji se tomu věnuji v kapitole „Pravoslaví v číslech“, kde ale na druhou stranu nastiňuji problém sociologickým průzkumů a samotného označení někoho za „věřícího“.

Jak již bylo řečeno v úvodu práce, zcela jasnou odpověď na danou otázku nám těžko poskytnou největší množství podkladového materiálu. Je třeba se opírat o „nepřímé důkazy“, vyvozovat a utvářet si tak vlastní představu. Studovat vliv náboženství pohledem člověka, který žije vně ruské společnosti, je velmi obtížné. Proto práce spíše pokládá otázky, než by dávala jasné odpovědi.

Další vývoj je velmi těžké odhadnout. Podle církevních představitelů bude pro RPC velmi příznivý. Jisté je to, že dokud bude trvat Rusko, bude trvat i ruská pravoslavná víra, protože bez té by Rusko nemohlo existovat.

„Pamatujte na to, že pravoslaví a Rusko jsou neoddělitelné! Není Ruska bez pravoslaví!“⁶⁴

⁶⁴ zdroj: <http://hohryaki-vasiliy.prihod.ru/news/guid/17631>, článek protojereje V. Jermaka „Není Ruska bez pravoslaví“ (v originále „Нет России без Православия.“)

Výkladový slovníček

archiepiskop (*архиеπίσκοп*) – titul episkopa, který je v dané církvi nejstarší

archijerej (*архиерэй*) – viz episkop

archimandrita (*архимандрит*) – představiel velkého monastýru (« *igumen* »)

autokefalita (*автокефáлия*) – samospráva, nezávislost pravoslavné církve na jiné; představitel je episkop v hodnosti patriarchy», archiepiskopa», nebo metropolitý»

diakon (*διάκον*, *hov. дьякон*) – nižší forma svěcení, pomáhají kněžím a eparchům při bohoslužbách, sami ji sloužit ale nesmějí

eparchie (*επαρχία*) – územně administrativní jednotka, v jejímž čele stojí archijerej» (*episkop*»)

episkop (*επίσκοп*) – třetí nejvyšší stupeň svěcení v pravoslavných církvích; též archijerej

igumen (*ιγύμεν*) – představitel monastýru (« *archimandrita* »)

jerej (*ιερέϊ*) – nižší titul pravoslavného kněze

metropole (*митроπολία*) – správní jednotka, obvykle zahrnuje několik eparchií», = *митрополичий округ*

metropolita (*митрополит*) – nejstarší episkopský titul; sídelní episkop, představitel církevní provincie, svolává synody a předsedá jim

monastýr (*монастырь*) – název pro klášter v pravoslavných církvích

patriarcha (*патриárх*) – titul představitele autokefální církve

prichod (*приход*) – pravoslavná farnost, nejmenší správní jednotka

protodiakon (*протодиакон, протодьякон*) – hlavní diakon eparchie

protojerej (*протоиерэй*) – titul, obvykle se jedná o představeného chrámu

Резюме

Когда я думал о том, какую тему своей бакалаврской работы выбрать, я колебался в несколько разных областях. Меня очень привлекала тема истории, эпоха трёх цариц (Екатерины I Алексеевны, жены Петра Великого, Анны Ивановны и Елизаветы I). Об этих периодах русской истории почти не пишется и, следовательно, они стоят в тени правлений Петра I Великого и Екатерины II Великой.

Более увлекательной для меня темой являлась религия и тема веры вообще. Сначала я хотел заниматься очень молодой и в обществе почти незнакомой религией Бахаи, но личные обстоятельства меня от этой темы отвлекли. Другого пути не было, и так я решил заняться вопросами о православии. Я заинтересовался её ролью в современной России и тем, если она владеет такую властью (в хорошем смысле слова), как во время империи.

В конце столетия и в начале нового тысячелетия Россия стояла перед важным вопросом: какой выбрать себе путь. Всюду в мире размножились и постоянно распространяются в широком масштабе новые религиозные сообщества (секты), которые строят либо на новых основаниях, либо они комбинируют уже существующие вероучения и формируют таким образом новые синкретические религии (как, например, в Японии, Вьетнаме или в США). России выбрала себе путь более консервативного и проверенного веками – путь православия...

Русская православная церковь связывает своё возникновение уже со святым Владимиром (980-1015) и христианизацией Киевской Руси в 988 г., когда была основана Киевская митрополия Константинопольского патриархата в качестве институции признанной и поддержанной киевским князем. Свою автокефалию церковь получила де-факто уже в 1448 г., когда она отвергнула Флорентийскую унию и выбрала себе на пост митрополита рязанского епископа Иона, но не получила предварительное согласие Константинополя.

Но датой образования самостоятельной церкви вообще считается 1589 г., когда Московского патриарха признали главой самостоятельной московской церкви.

Евгений Е. Голубинский, церковный историк и специалист на церковную архитектуру, о замысле святого Владимира написал: «Владимир желал и пытался было ввести к нам просвещение, но его попытка осталась безуспешною. После него мы уже не делали никаких попыток и остались без просвещения, при одной грамотности, при одном умении читать.»⁶⁵

При Иване III была развита т. н. «теория третьего Рима». По этой теории Москва была единственным законным центром христианства – Рим изменил христианской мысли, Константинополь был в руках язычников и наступила эпоха для Москвы, третьего и последнего «Рима», потому что четвёртой уже не будет.

Следующей исторической вехой, которая имела огромное значение для целой церкви, была реформа патриарха Никона. Она касалась преобразования богослужебных книг. Но часть церковной общины эти изменения не приняла, внутри церкви возник раскол (схизма) и от церкви отделились т. наз. старообрядцы.

В 1700 г. умер патриарх Адриан (по должности 1690-1700). Однако, Пётр I запретил выбор нового патриарха и назначил – по образцу европейских протестантов – духовную коллегия, которая должна была управлять делами церкви, но она была полностью подчинена государю. Он в «Святейшем Синоде» выполнял должность «крайнего Судии сей Коллегии».

Пётр I начал основывать школы для (будущих) священников (т. е. семинарии и духовные училища), которыми правил сословный характер. По сравнению с предыдущей тенденцией он установил в школах обязательную латынь и своё влияния показала тоже схоластика.

Вместе с Февральской революцией 1917 г. пришла очень привлекательная мысль церкви стать самостоятельной от государства. Но начинающая демократизация России прекратила своё существование очень скоро и, последовательно, тоже не только православная церковь.

После победы большевиков в ноябре того же года народ свою веру полностью не потерял. Только что отсутствовал, был персонаж царя. Но простой народ ещё долго верил тому, что «он не умер».

⁶⁵ источник: Голубинский, Е. 1997: История Русской церкви

Первым началом большевиков в отношении к церкви был декрет об отделении церкви от государства. Собор её с радостью принял. Но представители ещё не чувствовали, что этот декрет скоро станет оружием в борьбе против религии. Большевики начали выгонять монахов из монастырей, духовные лица из церковных зданий и жертвой новому режиму пали первые священники. В январе 1918 г. Ленин подписал декрет, который приказывал конфискацию не только всего церковного имущества, но и благотворительных домов. Потому что декрет был подготовлен самим Лениным, то мнение, что за антирелигиозные чистки ответствен Сталин, является ошибочным.

Возможности официальной церкви были очень ограничены, и так в это время начинает формироваться нелегальная церковь. Официальная церковь не отважилась кому-либо симпатизировать. Проповеди против «красному дьяволу» были редкими.

В 1922 г. был патриарх Тихон арестован и через год был освобождён. Бывшую церковь он нашёл «в обломках» и незадолго был сам лишен своей должности патриарха, которую ему отнял лжисобор созванный в марте 1923 г. Через два года он в изоляции умер. В некоторых публикациях размышлялось об отравлении, но оно не было подкреплено достатком доказательств.

(1991 г.	23% православных)
1996 г.	42% доверяет РПЦ
1998 г.	23,8% регулярно (!) посещающих богослужения
1999 г.	55% считало себя православными
2000 г.	44% верующим между 14-ым и 30-ым годом своей жизни
2001 г.	55% считало себя православными

Число верующих постоянно растёт и Русская Православная Церковь надеется, что их число достигнет 20 миллионов активных верующих. Этой статистикой мы окажемся в разлад между данными о пассивных и активных верующих. Из предполагаемого числа верующих видно, насколько отличается число практикующих православных и тех, которые в активной жизни церкви не участвуют.

Перед конференцией об угрозе алкоголя для российского общества в январе 2009 г., архимандрит Тихон поделился своими мыслями с прессой. Во-первых он подчеркнул, что Концепция (...) апеллирует на важность взаимодействия между общественными и религиозными организациями. Кроме того, он говорил о необходимости борьбы с продажей алкоголя на чёрном рынке, ограничения времени его продажи и о том, что нынешние наказания за его продажу несовершеннолетним являются, по его мнению, очень мягкими. Далее он сказал, что у Церковно-общественного совета по защите от алкогольной угрозы имеется несколько центров по всей территории России, которые могут поделиться со своим опытом. По словам архимандрита основной задачей этих центров является информационно-просветительная деятельность и сотрудничество в ходе подготовки законопроектов.

В ноябре 2011 г. была дана напрокат из монашеского государства Афон одна из святых реликвий, которые сохранились со времени Византийской империи – Пояс Богородицы. Среди сотнями тысяч россиян, которые пришли поклониться Поясу в московский храм Христа Спасителя, был и многолетний безуспешный кандидат на должность президента и председатель Коммунистической партии Российской Федерации Геннадий Андреевич Зюганов. Удивительным является тот факт, что об этом шаге информирует и официальный интернет-сайт КПРФ.

В мае того же года мир узнал о новой российской секте, которую основала «Матушка Фотиния», православная монахиня, которая начала проповедовать новый культ – «святого» Владимира Владимировича Путина. Свой тезис она подкрепила утверждением, что Владимир В. Путин – это только реинкарнация святого Владимира Святославича. В других версиях он реинкарнацией святого апостола Павела.

«В одной из своих прошлых жизней он был князем Владимиром и крестил Русь, теперь Владимиру Владимировичу предстоит заново покрестить нашу языческую страну!

Чудо мироточения происходит вследствие веры народа!»⁶⁶

Официальные круги Русской православной церкви коснулись президентских выборов 2012 г. на своём интернет-сайте только два раза. Первым сообщением

⁶⁶ Источник: <http://fotiniya.com/>

был призыв будущему президенту РФ от Культурного патриаршего совета, в котором он апеллирует на основные ценности русского общества. Подчёркивает правду, мир, свободу, но и диалог как средство к достижению всех целей. Время, которым Россия проходит, называет культурным кризисом, когда необходимо определиться и опять найти смысл и значение культуры для народа. И она добавляет, что без православия бы России не было.

В 2009 г. российский президент Дмитрий Владимирович Медведев пришёл с проектом религиозных вождей зачислить в школьную программу предмет «Основы религиозных культур и светской этики». Целый проект должен был начаться экспериментом припл. в двадцати субъектах Российской Федерации. В этом эксперименте, который координаторы проводили с марта 2010 г., участвовали более 240 000 школьников из 21 региона. По данным РИА Новости, которая ссылается на официальный интернет-сайт Московского патриархата, большинство школ планировало разделить предмет до двух полугодий, одно в четвёртом и одно в пятом классах. Школьники, точнее их родители, могли выбирать из шести «типов» предмета: православного, исламского, буддийского, еврейской культуры, оснований мировых религиозных культур и светского этикета.

Целый эксперимент его организаторы обсуждали как успешный. В январе сего года (т. е. 2012) правительство одобрило заведение этого предмета в школы Российской Федерации, и то с следующего школьного года 2012/2013. Автором учебника «Основы православной культуры» является протоиерей Андрей Кураев.

Как мы уже сказали выше, весь испытательный проект был удачливым. Так сказала для РИА Новости Светлана Третьякова, некоторые из родителей, прежде всего в деревенских школах, пошли даже со своими детьми, чтобы видеть, как преподавание будет идти. Самому преподаванию предшествовала дискуссия с родителями о том, как бы они представляли себе этот предмет. Если этот проект будет успешным в рамках целой федерации, это покажет только время.

Русская православная церковь – для большинства россиян не только церковь, т. е. духовная организация, но, главным образом, часть народной идентичности, чего-то, что всех жителей соединяет и даёт им чувство взаимосвязи. Трудно

искать другой в мире пример так близкого соединения народа и церкви. Как видно из данных социологических опросов, множество жителей себя, с одной стороны, не считают верующими, но, с другой стороны, признают авторитет церкви и верят, что она могла бы решить хотя бы часть имеющихся общественных проблем. Но они оставляют в стороне проблемы политические, от которых они, по-моему, дистанцируются, что для множества россиян типично.

Возможно ли сделать вывод из целой работы, то итоги будем резюмировать в несколько предложений.

Православие играет в жизни россиян и России вообще незаменимую роль. Уважение к нему имеют почти все, и это несмотря на политические симпатии или другие личные мнения.

Число верующих постоянно растёт. Подробнее я этой темой занимаюсь в статье «Pravoslaví v číslech», где я, с другой стороны, замечая проблему социологических опросов и определение человека «верующим».

Как мы уже сказали в предисловии, полностью ясный ответ нам не предоставит множество собранного материала. Необходимо опираться на косвенные доказательства, заключать и сделать собственное мнение о целой ситуации в российском обществе.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

1. Grajewski, A. 1997: Rusko a kříž. Praha.
2. kol. autorů. 2003: Myšlenky, které měnily svět (The Hutchinson Dictionary of Ideas). Praha.
3. Beneš, Zd. 1996: Dějiny středověku a prvního století raného novověku. Praha.
4. Голубинский, Е. 1997: История Русской церкви. Москва.
5. ред. Клибанов, А.И. 1989: Русское православие. Вехи истории. Москва.

Internetové portály a deníky

6. <http://www.lmi48.ru/index.php/component/content/article/122>
7. <http://www.patriarchia.ru/>
8. <http://www.pravoslavie.ru/>
9. <http://www.sova-center.ru>
10. <http://www.newsland.ru/news/>
11. <http://www.lenta.ru/news/>
12. <http://www.pravmir.ru/>
13. <http://www.regnum.ru/news/society/1237056.html>
14. http://kprf.ru/rus_soc/99413.html
15. <http://state.kremlin.ru/face/13720>

16. <http://www.fotiniya.com/>
17. <http://www.kommersant.ru/doc/1856716/print>
18. <http://www.anticekta.ru/blog/?p=3519>
19. <http://yaroslav-gunin.livejournal.com/57336.html>
20. <http://www.ria.ru/>
21. <http://www.rg.ru/>
22. <http://www.firstnews.ru/news/policy/>
23. <http://ru.wikipedia.org>
24. <http://cs.wikipedia.org>

Obrazová příloha

Kirill (Vladimir Michajlovič Gund'ajev, * 1946)

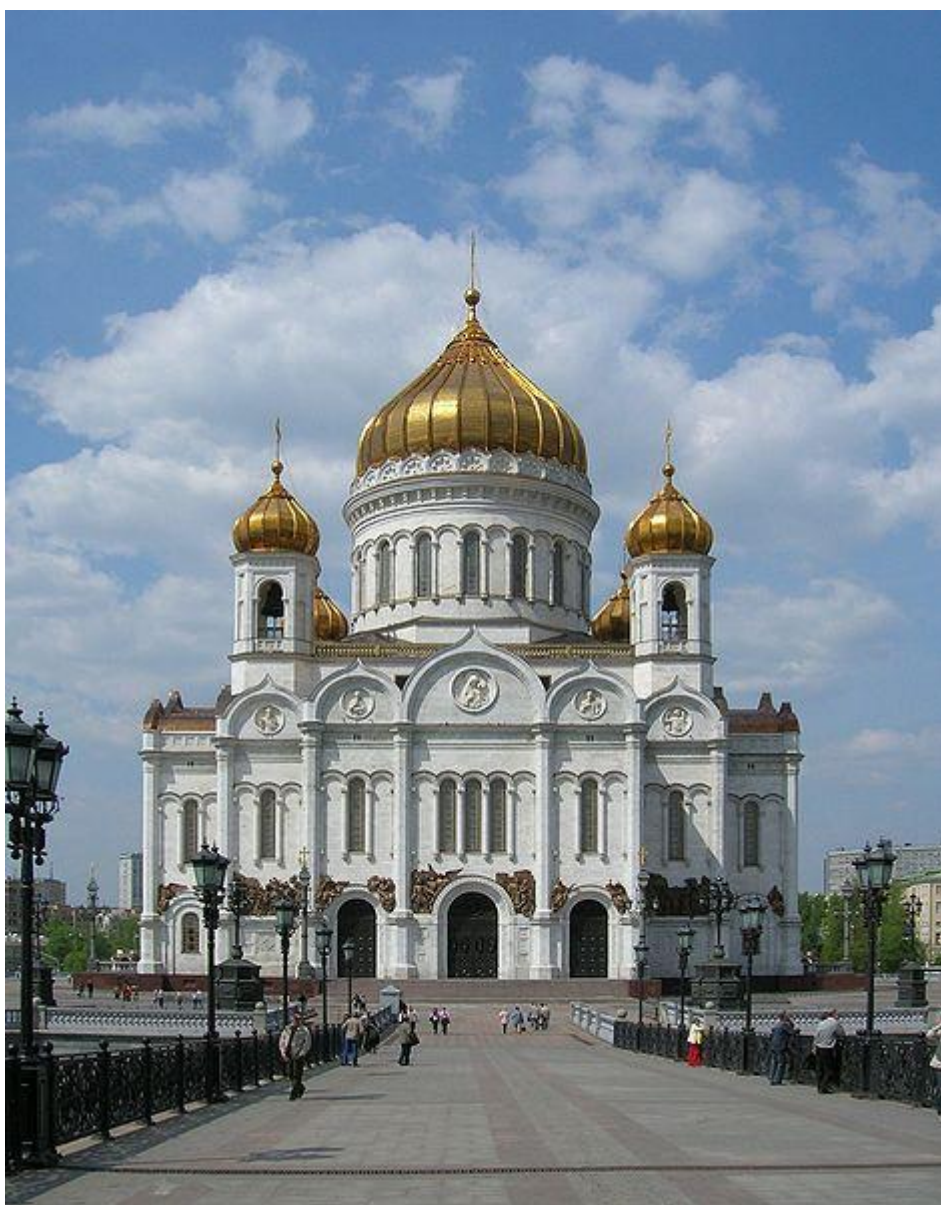
16. patriarcha moskevský a vši Rusi, hlava Ruské pravoslavné církve

zdroj: <http://s2.afisha.ru/>

**Danilovský klášter, založen na konci 13. století,
sídlo moskevského patriarchy**

zdroj: <http://ru.wikipedia.org/> » Данилов монастырь

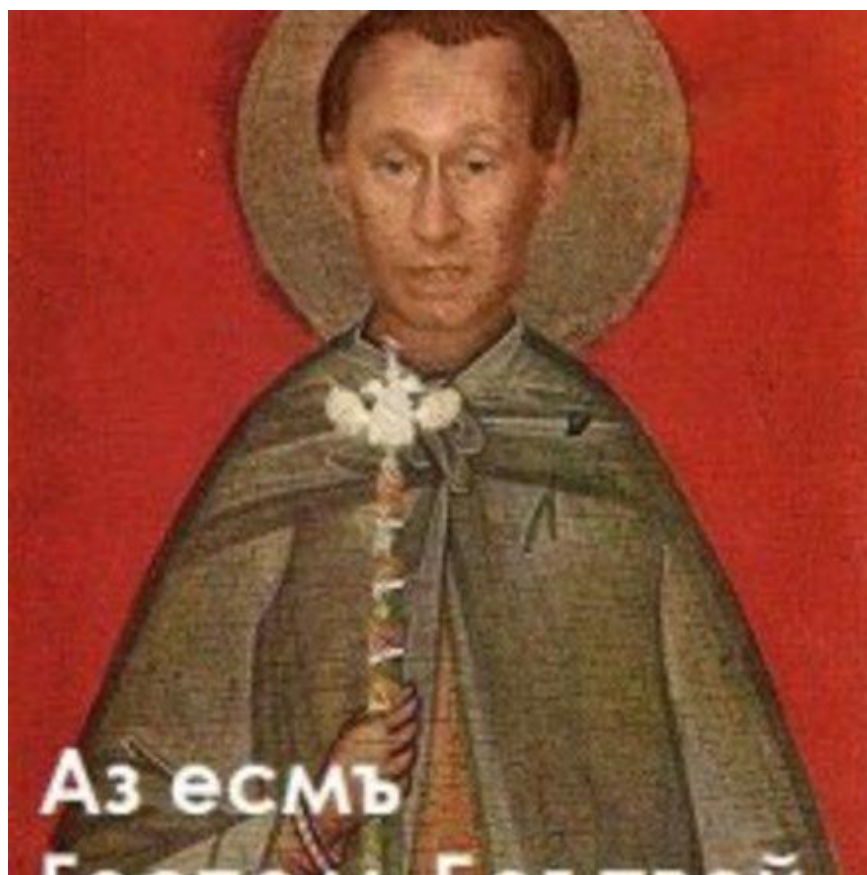

**Chrám Krista Spasitele v Moskvě, počátek 19. století
Po jeho stržení v roce 1931 znovuobnoven mezi lety 1994-2000**

zdroj: <http://ru.wikipedia.org/> » Храм Христа Спасителя

Tichon (Vasilij Ivanovič Běllavin, 1865-1925)
Patriarcha moskevský a vší Rusi (1917-1923)
Roku 1989 prohlášen Archijerejským soborem za svatého
zdroj: <http://ru.wikipedia.org/> »Тихон (Патриарх Московский)

ikona Vladimira Vladimiroviče Putina

zdroj: <http://yuriblog.ru/wp-content/uploads/2011/05/>

Matuška Fotinija

zdroj: <http://www.xpam.org>